

ÇINARALTI

HAFTALIK İLİM VE SANAT MECMUASI

BU SAYIDAKİLER:

30 Ağustos Zafer bayramı	Orhan Seyfi Orhon
30 Ağustos zaferi	Emekli G. H. E. Erkilet
İnsan yok; millet var!	Peyami Safa
Edirne	Sedat Çetintaş
Bir yaz bahçesi (Şiir)	Yusuף Ziya Ortaç
Bizim deniz	Emin Ali Çavlı
Şaşkın yolcuya (Şiir)	Cemal Oğuz Öcal
Bugünkü Türkçülüğün esasları	Hüseyin Namık Orkun
Yeni bir şair	Çınaraltı
Yolcu (Şiir)	Edib Ayel
Tevfik Fikrete dair	Kâmran Şerif
Çınaraltı Ansiklopedisi (Petrol)	H. E. E.
Merdivenler (Hikâye)	Kadri Gökâlp
Geng kalemler	

67
SAYI: 4

KURUŞ: 10

GÜVEN

Sigorta Sosyetesı

Sümer Bank, Emlâk ve Eytam Bankası kurumudur

HAYAT — YANGIN — NAKLİYAT —
HER TÜRLÜ KAZA

Sümer Bank binası - Galata

Tel: 44966 - 44969

30. Ağustos. 1941 Zafer Bayramına mahsus fevkalâde Piyango Plânı

İkramiye adedi	İkramiye miktarı Lira	İkramiye tutarı Lira
1	40.000	40.000
2	10.000	20.000
4	5.000	20.000
40	2.000	80.000
40	1.000	40.000
80	500	40.000
400	100	40.000
4.000	10	40.000
80.000	2	160.000
84.567	YEKÜN	480.000

1. — 30. Ağustos. 1941 Zafer Bayramı Piyangosu (400.000) numara üzerine tertip edilmiştir. Biletler tam ve yarım olmak üzere iki nevidir. Tam biletler iki, yarım biletler bir liraya satılmaktadır. Tam biletler plânda yazılı ikramiyelerin tamamını, yarım biletler de ikramiyelerin yarısını alırlar.

AKBABA

Milliyetçi mizah gazetesi

Her hafta perşembe
günleri çıkar

Çocuk adam

Yazan :

ORHAN SEYFİ ORHON

Yerli roman

SATIŞ YERİ: Semih Lütfi Kütüphanesi

Binnaz

Manzum trajedi

Yazan : Yusuf Ziya Ortaç

Satış yeri : Semih Lütfi Kütüphanesi

GRİPİN

Baş, diş, nezle, grip, romatizma

Nevralji, kırıklık ve bütün ağrılarınızı derhal keser

İcabında günde 3 kaşe alınabilir. Taklitlerinden sakının. Her yerde pullu kutuları
ısrarla isteyiniz.

[Soysuz bir sanat telâkkisinin Türk şiirini sürüklediği buhran, memleketin her tarafında, korunma tedbirleriyle karşılaşılıyor. Yücel gibi, gençliğin şerefli ellerinde yedi yaşına basmış bir İstanbul mecmuasından tutunuz da, uzak yakın birçok vilâyetlerimizde çıkan mecmualara kadar, her fikir ve sanat gazetesinde bu şuurlu hareket var. Çınaraltı, bu hafta, yeni neşriyat sahifesini, bu mecmua lardan yapacağı ıktibaslarla ayırmıştır.]

YÜCEL'den :

[Yeni neslin, sanatı, ferdin bir fan-tezisi ve lüksü olarak değil, cemiyetin bir işi ve ihtiyacı olarak ele aldığını görüyoruz.

Bu, bize, yeni nesil sanatının büyük ve güzel bir tarafını müjdeliyor. Ba-sından büyük lâf edenlerin, sığ suyunu bulandırarak derin göstermek istiyen-lerin, yeniliği acaipliğe götürenlerin, Türk sanatının yeni nesli diye anılmayı henüz hak edememiş olduklarını ayrı-ca belirtmeğe lüzum var mıdır?]

Yücel'in baş yazısından aldığımız bu parçadan sonra, genç ve kıymetli şai-rimiz Behçet Kemal Çağlar, kendi san-at imanını üç maddede topluyor:

[1 — Sanat ve tefekkürümüzü çıkar yola sevkedecek bir rehberden ve otoriteden mahrum olmanın, sanat ve tefekkür adamlarımıza verdiği keşme-keşi bir salâha kalbedebilecek bir usta-ya: Bir Ziya Gökalp'a muhtacız.

2 — Sanatkâr, yaratıcı bir humma-nın ateşinde düzgün sayıklıyabilen adamdır; SAÇMA SAPAN SAYIK-LARSA ADINA «DELİ» DENİR; HUMMASI YOK VE SAYIKLAMA-SI YAPMACIKSA «SANATKÂR» DEĞİL «SAHTEKÂR» SAYILIR. Bizim sanatkârımız bizim cemiyetimi-zin hummasında bizden ve bizi sayık-lıyan adamdır.

3 — Türk sanatının büyük hakikati, Türk halkında yatıyor.]

KARA İNCİ'den :

Körnür diyarı Zonguldakta, toprağı-na uygun bir isimle, güzel, canlı bir mecmua çıkıyor: Kara İnci...

Kara İnci, doğmasıyla gebermesi bir olan mahut mecmualardan birinde, sa-ğa sola küfür ve hakaret savuran kır-ıkını aşmış bir genç şairin makalesinden bir kaç cümle aldıkdan sonra, Türk gen-cine has bir efendilikle şu satırları ya-zıyor :

[Her şeyin olduğu gibi, küstahlığın da rekorunu kırarak, sevdiğimiz ve saydığımız şair ve ediplerimizi bir çırpıda bunak ve kara cahil yapan bu Bobstil'in, aynı gazetede intişar eden bir şaheserini aynen dercediyoruz:

KUŞA GÖRÜNME

Her sabah nafakamı getirir bir kuş;
Nereye kaçayım
O kuşun elinden?
Kapıda saklansam,
Kapılara girer.
Tavan aralarına kaçsam,
Tavan aralarını bilir...

Asaf Hâlet Çelebi

Bunlar, akıl mütehasşislarının elin-den nasılsa kurtulup kaçmış zavallılardır.]

TÜRK YOLU'ndan :

İzmitte çıkan «Türk Yolu» refikimi-zin de sabrı, tahammülü tükenmiş ar-tık: (Bobstil şairlere dair) başlıklı ve Cevdet Yakup imzalı makale şöyle başlıyor :

[Eskiden gülmek için Akbaba, Ka-rikatür gibi mizah mecmualarını alırdım. Şimdi, Bobstil şairlerin mecmua-larını okuyarak bol bol gülüyor ve eğleniyorum.]

Muharrir, misâl olarak Orhan Veli ve iki arkadaşının müştereken çıkar-dıkları (Garip) isimli garibeden şu ör-nekleri almaktadır :

Gözlerim,
Gözlerim nerede?
Şeytan aldı götürdü,
Satamadan getirdi!

Hayır aziz okuyucularımız, misâlle-rin hepsini nakle mecmuamızın ciddi-yeti müsait değildir!

TASVİRİ EFKÂR'dan :

Ahmet Hamdi Tanpınar dostumuz, Tasviri Efkâr'a bir makale yazmış : (Eski şairleri okurken..) Söze şöyle başlıyor :

[Eski şiirin tadı gittikçe beni daha fazla sarıyor.]

Genç profesörün hakkı var. İnsan, okuduğu eseri, anladığı nisbette sever. Şimdi, meslek icabı aruz vezni az çok öğrenmişlerdir elbet. Gerçi maka-

lelerinin bir yerinde; üstat, eski şiirde aradığı şeyi anlatırken :

[Kelimelere sindirdiği mükemmeli-yet, bu zarfın içine sırt sabır ile hap-setmeğe muvaffak olduğu ülühiyet, bunlar beni alâkadar ediyor. Gerisi... geri kalandan Nailî'nin dediği gibi:

Lütfükere Hazreti Mevlâ ile geçti

Eski şiirimizin belli başlı bususu-yeti işte buradadır.]

Diyor.

Muhterem profesörün müsaadeleri-ne sığınarak arz edelim ki, Nailî'nin bu mısraında bir (i) eksiktir. Mânasının olduğu kadar veznin de düzelmesi için, (Kerem) in sonuna bir (i) koyarak:

Lâtfü Keremî Hazreti Mevlâ ile geçti

Demek lâzım!

Ahmet Hamdi Tanpınar, yine ma-kalesinin bir yerinde :

[Eski şiiri seviyorum, fakat eskiyi sevenlerin çoğu ile anlaşamıyorum.] diyor.

Şüphesiz, üstadın bu anlaşmamak-ta da hakkı var. Henüz dîvan edebiya-tına karşı sevgilerinde yeni olduklarını kendileri de makalelerinin başında itiraf etmiyorlar mı?.. Mamafih ümit-sizliğe düşmemeli! Daha henüz genç sayılırlar! İnşallah günün birinde, aziz profesörümüzü de, eskiyi, eskiler gibi okuyup anladığını ve eskiyi sevenlerle de anlaşmışını görürüz.

ÇINARALTI

AÇIK KONUŞMA

Niğde orta okul öğretmeni Bay Sırrı Akatoy'a:

Gösterdiğiniz samimî alâkaya çok teşekkür ederiz. İsteklerinizi yerine getirmeğe çalışacağız.

★

Ziraat Bankası Sivas silosunda Bay Sabri Salkım'a:

Bize karşı gösterdiğiniz muhabbet-ten çok mütehasşisiz. Yazınızı aldık, okuyacağız.

★

Suadiyede Bay Fuat Yüzaltan'a:
Fikirlerimiz ve duygularımızla birle-şiyoruz. Alâkanıza derin teşekkürler.

Çınaraltı

Dilde, Fikirde, işde Birlik.

SAYI :

4

İdarehanesi ;

Istanbul, Ankara caddesi, Hususî daire

TELEFON :

22129

30 Ağustos

Zafer Bayramı

Yazan: Orhan Seyfi ORHON

Bugün inkılâb tarihimizin en şerefli gününü kutluyoruz: 30 Ağustos Zafer bayramını! Bugün milletimize güvenimiz, şeflerimize güvenimiz, kendimize ve istikbalimize güvenimiz her zamankinden fazladır. Bizim için bugünün en şerefli olması bundan.

Biz, 30 Ağustos'u sade hınçlarımızın alındığı için kutlamıyoruz. Eğer sebeb yalnız bu olsaydı, hiddetimizi yatıştıran şu on dokuz yıl, bu günü bize bir parçacık unutturacaktı.

Biz, 30 Ağustos'u, sade dâhi bir kumandanın alnını zaferle çelenklendirdiği için de kutlamıyoruz. Türk tarihinde böyle şerefli günler çoktur.

Biz, bu günü asıl, bir milletin manevî üstünlüğünü gösterdiği için kutlamaktayız. 30 Ağustos bütün dünyaya örnek olan cesur bir milletin arkasından yürüdüğü bir fiktirdir.

Mütarekede bu fikrin bayrağını taşıyan adam tekti ve henüz o bir ütopydi. O devirdeki Osmanlı devletinin dar düşüncesi ona karşı geldi. İktidar mevkîindeki bütün maddî ve manevî kuvvetler kılıçlarını çektiler. Fakat fikir genişledi; büyüdü ve yürüdü. Türk milletinin hakikate bağlılığıyla birleşti. Gıgide şahsî bir düşünce olmadan çıktı, millileşti ve nihayet 30 Ağustosda muzaffer oldu.

İçimizde bir ideale doğru samimiyetle yürüyenler daima arkalarından yiğit bir milletin geleceğini bilsinler. Bu yolda mihnetin mükâfatı, onun verdiği manevî zevkin içindedir. Başkasına lüzum yok.

Biz, 30 Ağustos'u, bu en şerefli günümüzü kutlarken bunları düşünüyoruz. Milletimize, şeflerimize, kendimize ve istikbalimize güvenimiz bunun için artıyor.

İşte, bizim asıl sevincimiz ve gururumuz!

Orhan Seyfi ORHON

30 Ağustos 1941 Cumartesi

ÇINARALTI

Haftalık Türkçü, Fikir ve Sanat Mecmuası

Cumartesi günleri çıkar.

Abone şartları :

Yıllığı 500, altı aylığı 250 kuruş.

Ecnebi: Yıllığı 1000, altı aylığı 500 kuruş.

Fiatı : 10 Kuruş.

30 Ağustos Zafer Bayramı

Yazan :

Emekli General

H. E. ERKİLET

19 yıl evvel bugüne ait hâtıralarımızı yoklarsak gözümüzün önüne, mağlûp düşmanın, üstünde duman tüten, o yaralı ve esir kümeleri, top, kamyon ve araba yığınlarıyla Adatepe savaş yeri gelir. Burada Türk milleti, 30 Ağustos 1922 de, galip büyük devletlerin üstüne saldırdığı azgın düşmanı yalnız başına yenmiş ve kat'i bir zafer kazanmıştı.

Filvaki 30 Ağustos öğleye doğru iki Türk ordusu, tabii ric'at yolları kesik düşmanı Adatepe'de şimalden, doğudan ve cenuptan sarmağa başlamışlardı. Çünkü beş gündenberi, Afyonkarahisarın cenubunda, doğu ve şimal doğusunda müdafaa mevzileri yarılp bozulan düşman kolları, Uşak ve İzmir'e doğru ric'at edemeyecekleri için, Kızılağac deresini takip eden tek dar ve sarp yoldan istifade ederek garba doğru kaçabilmek ümidiyle Adatepe'ye yığılmışlardı.

Atımlarını ancak idare ve sayı ile sarfa mecbur olan Türk topçusu etrafındaki yüksek ve üstün sırtlardan düşmanın Adatepede âşikâr görülen insan ve malzeme yığınlarına ağır ağır ateş ediyor, cephanesini çok kıskanarak kullanmak zaruretinde bulunan Türk piyadesi sırtlardan inerek düşman kuvvetlerinin müdafaa ettikleri tepelikleri her taraftan kuşatıyor ve Türk süvari tümenleri de, ateş kudretlerinin çok zayıf olmasına rağmen Kızılağac deresini düşmana tıkamağa çalışıyordu.

Dağ ve dereler arasında bulunan ovanın ortasında bir takım ağaçlıklı küçük tepelerden teşekkül ettiği için umum heyetiyle büyük bir ada man-

zarası veren Adatepe'ye sığınan düşman kolları akşama kadar ümitsiz fakat mukavemetli bir müdafaaada bulunmuş ve kendilerine Kızılağac deresinde iyi kötü bir ric'at yolu açmak için hayli çabalamışlardı. Fakat, gün kararıken kollarının düzeni büsbütün bozularak ric'at artık ferdileşmiş ve fena yoldan kaçışa çevrilmişti. Düşman ordusu imha olunmuştu.

Ertesi sabah Adatepeye otomobille geldiğim zaman, ağaçlı tepelikler ve derecikler arasında kümeler ve yığınlar teşkil eden düşman yaralıları, esir ve malzemeleriyle karşılaştım. O gün ve o anda duyduğum heyecanı hiç bir zaman unutamam. Zafer tamamdı. Erkenden buraya her taraftan gelen fırkalarımız esirlerle ganaimi topluyorlardı. Cephaneleriyle bırakılmış bir sürü top bataryaları şurada ve burada sapasağlam duruyorlardı; beş gündenberi fasılasız süren muharebe ve yürüyüşlerde hayrete değer bir taarruz kudret ve kabiliyeti gösteren askerlerimizin o yanık sert çehreleri, el ile tutulacak ve gözle görülecek kadar bariz olan, zafer neşesiyle artık gülüyor ve gözler tozlu kirpikler arasından parlıyordu. Evet 26 Ağustosta başlayan garp cephesinin İsmet Paşa büyük taarruzu böylece kat'i bir zaferle neticelenmişti.

Türk orduları ondan sonra düşmanın kaçan veya arta kalan bozulmuş kollarını geniş bir cephe ile Marmaraya ve Akdenize dökünciyeye kadar durmadan takibe koyulmuşlardı.

Fakat Adatepe imha savaşı veya 30 Ağustos 1922 zaferi hakikatte yalnız bu kadar ve bundan ibaret miydi?..

Başkumandan Gazi Mustafa Kemal'in gözü önünde cereyan ettiği için Başkumandanlık Muharebesi adı verilen bu meydan muharebesi Türk'ün şimdiye kadar hiç görmediği parlak ve nev'i şahsına mahsus bir savaş mı idi? 30 Ağustosunu neden her yıl en büyük zafer ve kurtuluş bayramı olarak kutluyoruz? Türk'ün eski ve yeni tarihi en kat'i mahiyetli büyük savaşlarla dolu değil midir?

30 Ağustosta fazla ve ayrı acap ne vardı?.. Adatepe'de neler olmuş ve neler geçmişti? İşte bir sürü soru ki bunları düşünerek şu neticeye varıyoruz:

Osmanlılık ve İslamlık davaları içinde asırlarla hüviyetini kaybeden Türk, Anadolu İstiklâl Savaşında benliğine kavuşmuş ve millî vicdanına sahip olmağa başlamıştır. Adatepe, asırlarla Türk hezimet ve ric'atlarının artık durduğu ve durdurulduğu yerdir.

Onun için, 30 Ağustos 1922 yalnız Türkiye'nin değil bütün Türklerin millî zaferi ve millî kurtuluş ve kalkınma başlangıcıdır.

30 Ağustosunun için her yıl kutluyoruz ve kutlayacağız. Bu zaferi yaratan Gazi'nin, İsmet'in, arkadaşlarının, aziz Türk şehit ve malûllerinin hâtıralarını bunun için her 30 Ağustosta tebci ve takdis edeceğiz. Fakat her Türk bilmelidir ki, bunu yalnız Türk tarihine parlak bir zafer kattıklarından dolayı değil Türklüğün kurtuluş ve yükseliş temel taşı Adatepe'de atıklarından yapıyoruz.

H. E. Erkilet

İnsan yok, Millet var!

Yazan: Peyami SAFA

Geçen harbin sonundan bugüne kadar, Avrupalının hangi noktasında bir harp, bir ihtilâl, bir politika ve ideoloji çarpışması olmuşsa, orada, istisnasız, hep milliyet fikri zaferi kazanmıştır: İlk önce, Türk İstiklâl harbinde, harp demokrasilerinin kukla ordularını tepeleyen, milliyet fikridir; peşinden İtalyada marksist, liberal ve farmason beynelmilelcileri tepeleyen, milliyet fikridir; Portekizde de marksist, liberal ve farmason beynelmilelcileri tepeleyen milliyet fikridir; Almanya'da, inkılâptan sonra hemen Reni askeri legal altına alan milliyet fikridir; An-chlusa yapan milliyet fikridir; Münih'te Fransaya İngiltereye diz çöktüren ve Südet-leri ilhak eden milliyet fikridir; İspanyada kızilları tepeleyen milliyet fikridir; Yunanistanda bütün marksistleri, liberalleri ve farmasonları, bütün beynelmilelcileri tepeleyen ve Metaksas iş başına getiren milliyet fikridir.

Bugünkü harbin kaderi, ondan evvelki iktisadi, siyasi, askeri mücadelelerin hepsinde, gözleri kör olmayan herkesin görebileceği açık bir alın yazısı halinde meydana çıkmıştır. Tarihte hiç bir harp, zaferini bu kadar peşin vermemiştir. Âdeti bugünkü harp başladıktan sonra da birbirini kovalayan yıldırım zaferleri, mevsimi gelince milliyet ağacından pıtrak halinde yağan yemişler gibi, tarihi bir olgunluğun tabii neticesidir.

Bana bunun bir tek istisnasını gösteren çıkabilir mi? Büyük harpten sonra nerede bir ihtilâl ve bir harp olmuş ki orada milliyetçi, beynelmilelciyi ve insancıyı tepelemiş olsun? Bütün bu zaferlerin istisnasız birbirini takip etmeleri bir tesadüf serisi midir? Bu ne biçim tesadüf serisidir ki tabiatın kanunları kadar mutlak neticeler veriyor ve hiç bir istisna kabul etmiyor? Milliyetçi, tarihin hiç bir devrinde görülmeyen bu kudretini, sarıldığı büyük fikrin doğruluğundan değilse nereden alıyor? Bu fikir doğru değilse, tarihte hangi yalan, sırtı sıra bu derece muzaffer olmuştu?

Canlı varlıklar arasında bu asrın bir milliyet asrı ve bu dünyanın bir milliyet dünyası olduğunu anlamamaktı, ağaçlardan ve hayvanlardan başka hiç kimse mazur değildir. İşte en büyük hakikat ve kör göz- lere bile çivi gibi sayılan en büyük hâdise: «mücerret insan» fikri iflâs etmiştir! «Hukuku beşer» beyanamesinde liberal demok- rasi ve marksist beyanamesinde üçüncü

Enternasyonal, hep bu mücerret insan ha- yalının peşinde topallayan ve nihayet yüzü koyun kapaklanan fikirlerdir. Öyle bir mü- cerret insan ki, lisani olmasın, tarihi olma- sını, geçmişinden geleceğine doğru uzanan canlı kıymetleri olmasın, cemiyetlerin mor- folojisinde muayyen bir milli aidiyeti ol- masın, ırkların açık ve gerçek varlığında kanının hususi bir terkibi, uzvi yapısının milli bir karakteri olmasın, örfleri ve âdet- leri olmasın; öyle bir mücerret insan ki ta- rihi karnından buzağı gibi hafızasız, an' anesiz ve şahsiyetsiz fırlasın; büyüdükçe öküzlüğüyle, birbirlerine müsavi istihlal hayvanları sürüsünü doldurmaktan başka varlığının hiç bir hikmeti olmasın. Böyle dilsiz, tarihsiz, hafızasız, hiç bir ırka ve mil- lete mensup olmayan mücerret bir insan var mıdır? Yoksa, bundan sonra yaratılması, ta- biatin da, cemiyetin de, insan ruhunun da muayyen şartlarını ve kanunlarını tepen bir hayalin gerçekleşmesine çalışmakla nasıl mümkün olur?

İnsan, mübarek bir mefhumdur. Fakat onu, reel bir hale koyan millet ve ırk fik- rinden ayırmamak şartıyla. İnsan tekinin nasıl uzvi bir vücudu ve ruhu varsa, insan topluluğunun vücudu ırk, ruhu millettir. Bunlarsız insan, vücutsuz ve ruhsuz insan gibi, mübarek değil bomboş bir mefhum olur.

İçinde bulunduğumuz karlı imtihan, bütün tarih boyunca insanın bombos mef- humlar uğruna yaptığı abes mücadeleleri sona erdiliyor. Liberal demokrat olsun, marksist olsun, bütün «mücerret insan» sim- yacıları laboratuvarlarını kapatıp taşı ta- rağı toplamak üzeredirler. Simyacı- lar diyorum: fakat sahte altın yapma hulyasına kapılanların tatlı vehminde bu sahte insan yapıcılarının nazariyelerinden daha az hayal ve daha çok ilim haysiyeti var- dır.

Peyami SAFA

51

EDİRNE

Yazan: Sedat ÇETİNTAŞ

Altı asra yakındır, sana ilk ayak basan Türk kumandanının adı: «Lâla Şahin» idi, değil mi?

Adriyen'e yol vererek, şahin pençesin- den, merhametle bir tilki yavrusu korur gi- bi onun tatlı canını kurtaran Meriç! tam beş yüz yetmiş dokuz yıldır yalnız durmadan akıyor, demiyeceğim, aynı zamanda durma- dan, sesini kesmeden, Türkün bu şehamet destanını okumaktadır, sen nasıl unutursun?.

Bu destanın mısraları: Lâla Şahin'ler, Timurtaş'larla, Evrenos'lar, Hacı İ'lerle başlarken, Samakolar, Nişler gibi, Dramalar, Kavalalar gibi Trakya şehirleri ile bitiyor değil mi?

Filibe'de Meriç'in üstüne o vakitler ilk Türk köprüsünü kuran eller: Yıldırım köp- rüsünü de senin göğsünü süsleyen bu gümüş şeridin üstüne ilk madalye olarak taktıkları vakit sen, görmüş ve inanmıştın ki Türk malası ve Türk çekici de, kılıcı kadar çabuk ve onun kadar gayretli ve beceriklidir.

Mihal Gazi köprüsünün Avrupa yolu üstünde uzanan öte ucundaki kısım, işte bu ilk Türk köprüsü değil mi?..

Asırlarca Avrupa'ya akımlar yapan, Tuna vadilerinde at oynatarak Budin'i çiğneyen, Viyana kapılarını sarsan Türk ordularına sırtını geçit yapmış olan bu emektar köp- rüyü; beş yıl evvel: Roma yapısıdır, taş yı- ğınıdır diyerek yıkmak isteyen cahillere sen gülerken, Cumhuriyet kültürü de tamir etti, yeniden can verdi idi, sana her uğrayışında, bu şerefli köprüden geçer, Cumhuriyet ida-

(Lütfen sahifeyi çeviriniz)

resinin kıymet bilir görüşüne şükran duyayım!

Edirne.. diyince sen benim gözümde yalnız Selimiye'den ibaret değilsin, onalinciye kadar akşam olur, demiyeceğim, belki de sabah olur. Sonra yine akşam... Dinle; sana da söyleyeyim:

Bursayı kılıçla alan eller nasıl Hisarabey sarayını yaptırsa, Edirneyi alan eller de Kavak meydanına bir saray yaptılardı ya! İşte o sarayın yerinde on altıncı asırda Sinan'ın yükseltmiş olduğu Selimiye'nin minaresi serrefesinde durarak, kubbesinin sırtında bağdaş kurup oturarak etrafı seyretmek: bana en büyük bir zevktir, gözümün önüne serilen panorama, bana en realist ifadesi ile tarihimi okur, milletimin medeniyet ülküsünü, yiğitlik, mertlik, kahramanlık şiarını terennüm eder.. İstersen bu kitaptan sana da parçalar okuyayım; fakat unutma ki: sana öğretmek için değil de, unuttuğumu söylemiş olmak için okuyacağım:

Lâla Şahin'in askerleri Edirne kalesini sardıkları vakit, kale dışında kalmış bağlarda dalından koparıp yedikleri üzümün parasını asmanın köküne bırakıyorlardı değil mi? İşte bu asmalar şu güzel nehirlerin kenarında idi.. Yiğitliği mertliğinden üstün, mertliği yiğitliğinden aşkın olan bu askerlerin fethedemeyeceği ne vardır. ne kale kalır.. hattâ ne de gönül.. İşte bu civanmertliğe gönüllerini açan Edirne müdafii Rumlar, villette kaçan Adriyen'in arkasından baktılar. sonra da kale kapısını sevgi ile Türk erlerine açtılar.

Gözlerimin önünde yeşil vadiyi parlak gelin telleri gibi saran gümüş nehirlerin ovadaki oynasmasını. nazlı büklümlerini seyrediyorum. şimal batısında bir adacık var ya, iste o ağaçlıklı yerde İkinci Murad'ın bir köşkü vardı. Fatih Mehmet burasını günün birinde muhteşem bir saray yaptı ve bu sarayın adını bütün dünya: «Edirne sarayı» koydu idi.

Avrupalı asırlarca düşündürmüş ve kendisini saydırmış olan bu saray: Kral taclarını istemediğinin başından alıyor, dileğinin başına koyuyordu, istediği adamı kral yapıyor, istemediğini azlediyordu..

Bu muhteşem saray on dokuzuncu asırda bir cahil kumandan elile, içindekiler düşman kalmaması diye, dinamitle atıldı idi, ne yazık ki şimdi ben onu değil, yalnız boş kalan yerini ve yeşil çınarlarını görebiliyorum.

Başımı biraz sola çeviriyorum. Yeni imaret mahallesinde on beşinci asırdan kalma Türk âbideleri var, içlerinde bir de hastahane...

On beşinci asırda Avrupa hekimleri delileri: cinlerle münasebet peyda etmiş!.. diyerek ateşte yaktıkları zaman, Türk hekim-

Bir Yaz Bahçesi

Yanzan :
Yusuf, Ziya ORTAÇ

Güneş, yaslanınca sırtına karşı dağın,
Serildi yeşil gölgeleri üstüne çardağın
Kilimler nakış nakış...

Tahta oluktan ısıllı sular akıyor,
Salkımlar, yaprakların arasından bakıyor:
Altın gözlerinde buğulanan bir bakış..

Bir yeşil buhurdan şu incir ağacı:
Yapraklarından yaz tütüyor acı acı,
Meyvelerinden yaz damlıyor sıcak sıcak

Bahçıvan, hiçe sayıp korkulukların beklemeğini,
Basmış göğsüne ayvaların altın memesini,
Kaçırıyor kucak kucak!..

leri burada delileri musiki ile tedavi ediyorlardı. günün muayyen saatlerinde bir mehter takımı gelir, ortadaki şadırvanın su seslerine, saz ve türkü sesleri katardı.. Halâ musiki yeri ile şadırvan bugün yapılmış gibi yerlerinde.

Yavaş yavaş başımı çevirmekte devam ediyorum: Yakınlarımda üç şerefeli cami gibi bir san'at harikasının yükselmiş minarelerinin teşkil ettiği armoninin asaletini inciten bir soysuz kule var: Bilmem hangi vali altmış sene evvel eski Edirne kalesinin ayaakta kalabilmiş bir burcu üstüne Sultan Azizkârî bir yangın kulesi, yahut zamanın modasına göre bir saat kulesi yapmış, Edirne ufuklarında bu soysuz matam üç şerefeli cami minarelerine karışmış olmasına isyan ediyorum, Tarihî ve bedîî seviyemizin yükseldiği gün bu kule yıkılacaktır, bunu bekliyorum.

Daha yakında Yıldırım oğullarının yaptırdığı eski cami görülüyor, biri Emir Süleymandan, diğeri Çelebi Mehmed'den yadigar iki minaresi ile bu bina kompozisyonunun Türk mimari tarihindeki yaman rolünden henüz hiç kimsenin haberi yok. Günün birinde bunu da söyleyeceğim.

Eski caminin yanında Çelebi Mehmed'in bedestenini, daha ötede Ali Paşa çarşısını, eski caminin arkasında Rüstem Paşa hanlarını ve şehirde yer yer kubbesini gösteren

eski hamamları görüyor, ondan sonra da yeraltında kâğırdan yapılmış olan (karhane) kar kuyularını düşünüyor ve ecdadının bu şehirde geçirmiş olduğu ticari hayatını, temizliğini, medenî refahını hayalinde canlandırıyorum.. Başımı biraz daha sola çevirince İstanbul yolundaki meşhur kervansarayı görüyorum. Hazerde han, seferde kışla hizmetini görmüş olan bu muhteşem binayı Defterdar Ekmekçi Zade Ahmet Paşa yaptırmış ve hükümete hediye etmişti..

Zannediyor musun ki: kubbesinde bağdaş kurup da etrafımda gördüklerimi sana naklettiğim Sultan Selim'i unuttum, Trakya'nın göbeğinden cihan san'at tarihine nur saçan Selimiye'nin yetmiş metreyi geçen minarelerinden bir teki, tek başına Avrupa'nın bir şehrinde olsaydı etrafına yüzlerce metre kutrunda meydanlar açar, sık sık etrafında toplantılar yaparak onu kutlularlardı. Selimiye, çok söylenmiş, ben de çok söylemiş olduğum için burada tekrar tafsilâta girmiyorum.

Ey Türk genci, ne ulu bir neslin çocuğu olduğunu anlamak için yanına gel, Edirneyi sen de benim bakışım ile gör; millî şu rumuzda tarih aynadır, oraya bakmadıkça kendine düzen veremezsin!..

S. ÇETİNTAŞ

Bizim Deniz!

Dünyada yalnız Türklerin müstakil bir denizi vardır!

Yazan: Emin Âli Çavlı

Yalnız Türklerin müstakil bir denizi vardır. Başka milletler tabiatın bu sadetine mazhar değildirlir.

Bütün denizler, kara sularından uzaklaşınca, her milletin istediği gibi tahakküm ettiği sahipsiz engin sulardır. Bunların içinde müstesna bir vaziyette tek bir deniz bu hükümlan kaideden ayrılmaktadır. Arz üzerinde yalnız bir deniz, serbestinin, bir millete mahsus olma hürriyetinin zevk ve neş'esini duymaktadır. Bu, bizim denizimizdir. Marmara, bütün sakid, rakid, durgun ve berrak zamanlarında; hızlı rüzgârlar, müthiş fırtınalar, kudurmuş kasırgalar anında bizim, yalnız bizim denizimiz olarak yaşar. Biz onun sahillerinde her zaman hür bir havanın estiğini işitir, serazad ufuklarında hüviyetimizin dolaştığını sezeriz.

Arz üzerinde, Türkler müstesna olmak üzere, hiç bir millet müstakil bir denize malik olma imtiyazını kazanmamıştır. Vakıa girintili ve çıkıntılı her sahilde bir koya ve geniş bir körfeze tesadüf etme imkânı vardır. Azak ve Beyaz denizleri büyük körfezlerden başka birşey değildirlir. Fakat dünya siyasetine hâkim bir noktada bizim deniz gibi hükümlan bir sahaya rastlamak ihtimali yoktur.

Büyük Okyanusların hepsi muhtelif milletlere ait sahillere maliktirlir. Onların engin ve hudutsuz ufukları bugün hiç bir milletin hâkimiyetine boyun eğecek bir vaziyette değildir. Beş asır evveline kadar ebedi ve nihayetsiz mekânları işgal ettiği zannolunan bu akur denizler bugün vakıa ölçülmüş ve çizilmiş hudutlar içine girmişlerdir. Fakat hür ve serazad mevcudiyetlerini muhafaza etmektedirler. Onların genişliği, füşhati, azameti müheyyi dalgalar, gemsiz fırtınalar, korkunç kasırgalarla örtülmüştür. Hiç bir millet onları hususî bir surette çeviremez.

İç denizlere gelince onların da hiç biri böyle bir mutlakiyete malik değildir. Bugünkü cidal ve harp ne suretle neticelenirse neticelensin Baltık denizi kenarlarında, Rus, Fin, Eston, Leton, Litvan, Alman, İsveç ve Norveç gibi milletlere, ve hükümetlere rastlanır.

Bugünkü musaraanın en büyük se-

beplerinden biri de bu deniz üzerinde siyasî hâkimiyeti temin eylemek oluyor. Şimal denizi birçok milletlere ait sahillerle çevrilmiştir. İngiltere, bu kadar kahir donanmasına rağmen bu denizde inifradını tesis için en çetin mücadelelere göğüs geriyor. Manş; Fransa ile İngiltere arasında müşterektir. Kıt'a ile Britanya'yı bağliyacık olan tünele, İngilizler hürriyetlerini her zaman kayıtsız ve şartsız hissetsinler diye itiraz etmişlerdi. Hâdiseler onlara

ŞAŞKIN YOLCUYA

Türklük için yanarım,
Ateş, başımdan aşkın!
Saygı ile anarım
Şahsî olmazsa aşkın!..

Varsın versin sana hız:
Para, mevki, Kadın, kız,
Hepsi gelir bana vız,
İçim, Nil gibi, taşkın!..

Yolun meğhul Kartaca,
«Ortaç» a gel, «Ortaç» a!
Kâh Roma, kâh Kartaca
Deyip durma, ey şaşkın!..

Tapacaksın «Türk» e tap!
Bizim bozkırlara sap,
Biraz fedakârlık yap:
Yıkılsın dünya köşkün!..

Türk çocuğu «merd» olur,
Kaya gibi sert olur,
Hâlin ona derd olur,
Sen ne dersin, ey düşkün?..

Cemal Oğuz ÖCAL

hak verir gibi oluyor. İrlanda ile Britanya arasındaki sahanın bir deniz olup olmadığını münakaşaya lüzum yoktur. Çünkü bugün İrlanda müstakil bir hükümet olarak yaşıyor. Akdenizde İngiltere, Hindistan yollarını emniyetle bulundurmak, cihan siyasetinde mevkiini korumak için muazzam donanmasının mühim bir kısmını burada her zaman hazır ve müheyya bulunduruyor. Fransa, donanmasının harabesine rağmen el'an mevcudiyetini muhafaza ediyor. İtalya, Adriyatik denizini kendine has bir saha olmak üzere ayırmaktadır. Fakat bu sahillerde Sırp, Arnavut ve Yunan milletleri yaşamakta-

dır. Ege denizi Yunan ve Türk devletleri arasında müşterektir. Karadenizde dört hâkimiyetin karşılaştığını görürüz.

Bizim deniz ise müstesna ve rakipsiz mevkii, kahraman ve asil bir millete tabi olma şehameti ile her zaman hür ve serazat yaşar. Asırlardanberi o, hürriyet ve asaletin kahramanlığını teneffüs etmektedir. Türk milletinin servet ve kudreti hesap edilirken Marmaranın o istiklâl ve şerefi yekûna katılmalıdır. Bizim hayatımızda Marmara'nın bu serbestisi büyük bir mevki tutmaktadır.

Bizim denizin en müstesna ve esatiri vasıfları arasında iki giriş yerinin de boğazlarla kapalı olması gelir. Boğazlar, bu iktidarı temin ve terhin için Marmaranın iki kapısında dünyanın en muhtesem kuvvetlerine karşı birer san'at âbidesi gibi yükselirlir. Çanak-kale ve Karadeniz boğazları dünya siyasetinde ve mukadderatında mevki tutan iki deniz berzahıdır. Bu iki boğaz, tarihin seyr ve cereyanında büyük yerler almıştır. Boğazlar, engin denizler gibi geniş olsaydı hiç şüphesiz arz siyasî manzarasını değiştirecekti. Bütün dünya milletlerinin Türklere gösterdikleri ihtiram ve dikkatte tunc alınlalarının vekarı, çelik göğüslerinin temkini büyük bir yer tutar. Fakat bir demir yığını halinde Boğazların ellerinde bulunması da hesaba katılmalıdır. Türkler yaratıcı zekâlarının nümunesini Boğazlarda göstermişlerdir. Siyasetin ihtirasları boğazların kayalarına çarparak denizlerin derinliklerine inmiş ve gömülmüştür.

Türkler, Avrupa'ya geçince ilk işleri boğazlara hâkimiyet temini oldu. Birinci Beyazıt, Boğaziçinin en dar yerinde Güzelcehisarı yaptırmıştı. Fatih, İstanbulu zaptından evvel bunun karşısında Boğazkesen hisarını yaptırarak Karadeniz boğazını kapatmıştı. İstanbulu zaptından sonra da Çanakka' istihkâmlarını yaptırdı. Artık Marmara bir Türk gölü olmuştu. Küçük bir istisnadan sarfınazar bugüne kadar bu muhteşem hürriyeti muhafaza etti. Bunun sahillerinde her zaman hürriyetimizin havasını teneffüs etmekte, her vakit istiklâlimizin neş'esini masseylmekteyiz.

Emin Âli Çavlı

BUGÜNKÜ TÜRKÇÜLÜĞÜN ESASLARI

Yazan : Hüseyin Namık Orkun

— I —

Mevzua girerken:

Türk milleti dil bakımından veya akrabalığı itibarile Ural-Alтай gr-upuna dahildir. Ural dilleri deyince şu dokuz şube anlaşılır: 1 — Lap, 2 — Fin, 3 — Mordvin, 4 — Çemeris, 5 — Votyak, 6 — Züryen, 7 — Vogul, 8 — Ostyak, 9 — Macar.

Laplar İsveç ve Norveç ile Finlandiya ve Rusyanın en şimalinde otururlar. Adetleri tahminen 29000 kadardır. Laplar kendi kendilerine Samba derler. Dilleri Fin dili ile yakın akrabadır.

Ural kavimleri arasında en medenî olanlar Finler ile Macarlardır. Finler şu kısımlara ayrılırlar: 1 — Suomi, 2 — Karyala, 3 — Aunus, 4 — İnker, 5 — Lüd, 6 — Vepse, 7 — Vot, 8 — Est, 9 — Liv.

Soumiler umumiyet itibarile Fin dediğimiz kavmin kendisidir. Bugünkü Finlandiyada ve Rusya, İsveç, Norveçde oturdıkları gibi cenubi Amerikaya da hicret edenler olmuştur.

Karyalalar Finlandiyanın şark hudutlarında otururlar. Aralarında çok zengin folklor malzemesi mevcuttur. Lönnrot da meşhur Fin efsanesi olan Kalevalanın mühim bir kısmını bunlar arasında toplamıştır.

Aunuslar Ladoga gölü havalisinde Karyalalarla komşu olarak otururlar.

İnkerler ise Leningrad vilâyetinde, Fin körfezinin cenub havalisinde bulunurlar. Adetleri 13000 kadardır.

Lüdlar Vepselerle Karyalalar arasında bir kavimdir.

Vepseler ise Onega gölü civarında Byelozero gölünden garba Oyot nehri yukarılarında sakindirler. Eskiden pek meşhur bir Fin kabilesi idi.

Votlar Lüdlardan garba doğru İnker köylerinde, Leningrad vilâyetinde sakindirler. Ruslar bunlara Çud derler.

Estler Estonyada otururlar. Adetleri bir milyondan daha fazladır. Finlerden ayrı bir devlet kurmuşlardır.

Estlerin cenubunda oturan Livler kendi kendilerine Randalist yani sahil sakinleri adını vermişlerdir.

Mordvinler Oka nehri mäsabında otururlar. Ruslara tâbi olarak yaşarlar. Bugün İdil nehrinin cenubundan şarka ve garba doğru olan araziye işgal eder-

ler. Adetleri bir milyondan bir az fazladır.

Çeremisler Mordivenlerden şimale Vyatka, Kazan, Ufa, Perm vilâyetlerinde otururlar. Adetleri dört yüz bin kadardır.

Votyak ve Züryenlere Perm kavimleri adı verilir. Bunlardan birincisi Vyatka vilâyeti içinde yaşamaktadır. Bilhassa Kama ve Vyanka nehirleri arasındadırlar. Adetleri yarım milyona yakındır. Kendi kendilerine Ud-murt derler ki Ud Votyakların bulunduğu arazide bir nehrin adıdır; mut da adam demektir. Züryenlerin de Rusyanın şimali şarkisinde oturdıkları malumdur. Adetleri üç yüz bine yakındır.

Vogul, Ostyak ve Macarlara da Ugor kavimleri adı verilir. Bu üç kavim birbirleriyle yakın akrabadır. Vogullar Uralın şark tarafında Tobolsk vilâyetinde sakindirler. Ostyaklar da bunlardan daha şarka doğru otururlar.

Bütün bu kavimler arasında en garba gelip Avrupalılaştan Macarlar ise malûm olduğu veçhile zengin bir tarihe malikdirler. Diğer ırkdaşlarından en ileri bulunan Macarlar arasında milliyet cereyanları ciddî bir surette yol alınca ortaya Turanizm fikri çıkmış ve bu fikri neşir için bir de Turan mecmuası neşredilmiştir ki bunlardan başka bir münasebetle bahsedeceğiz.

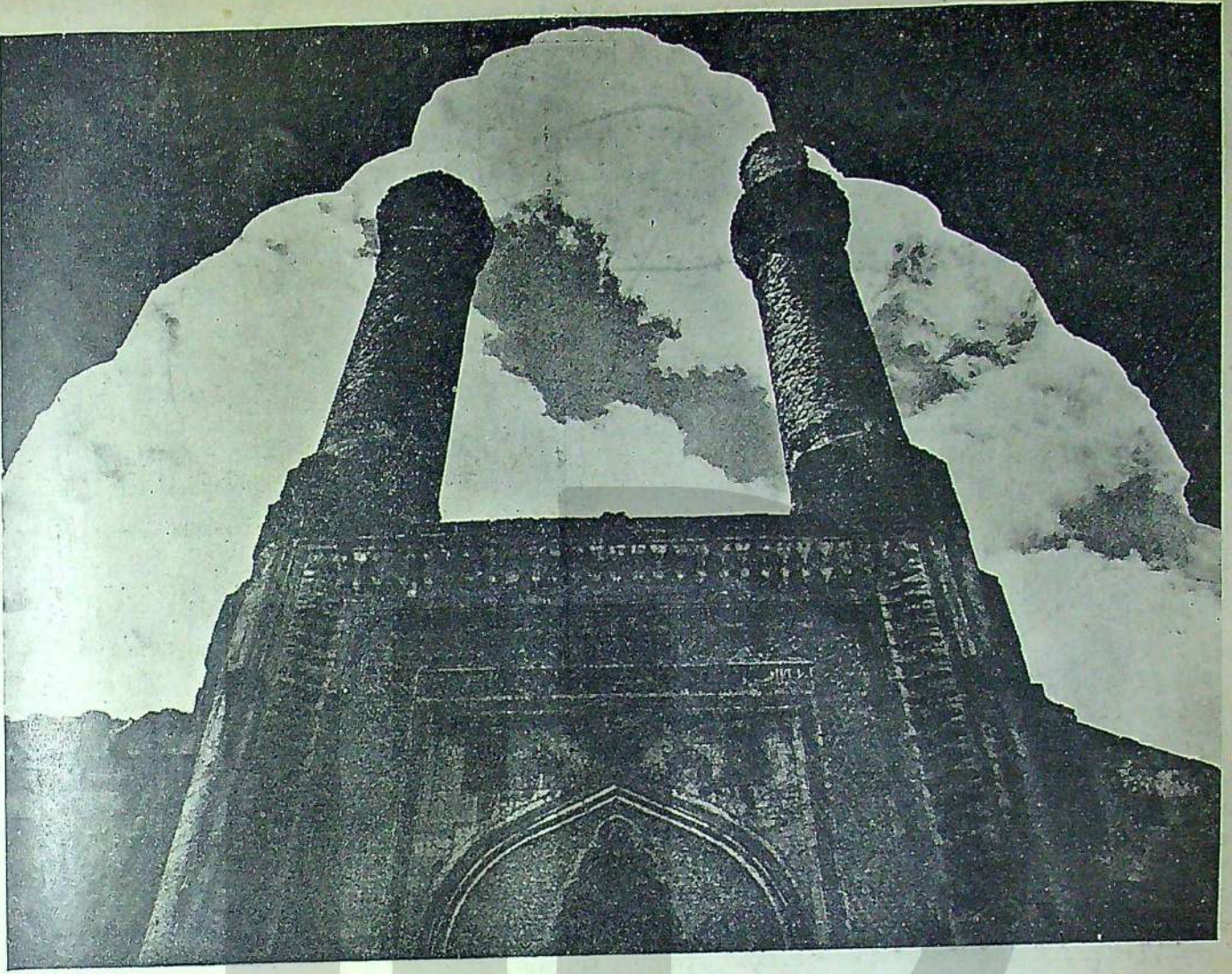
Ural-Alтай kavimlerinin Altay şubesine gelince: Bunlardan birisi Mogollarıdır. Mogolların bulunduğu arazinin garbında Altay, Tarbagatay, Alatau ve Tien-şan dağları; şimalinde Oka ve yukarı Tunguska nehirlerinin birleştiği yerler, Burgaşın, İngoda ve Angara nehirleri, şarkında Kingan dağ silsilesi, cenubunda ise Kuenlue ve Bayan-Sara silsilesi bulunmaktadır.

Moğol ismi Çin tarihlerinde VII nci asırda zikredilmeğe başlanmıştır; ki bu vakitler Moğollar Baykal gölünün cenubu şarkî taraflarında ve Amur nehri menbalarında otururlardı. Bunların en maruf olan şubeleri şunlardır: 1 — Kalmükler: Astrahan ve Orenburg havalisinde otururlar. Bunların lehçesine ait mükemmel bir lûgat kitabı Fin âlimlerinden Ramstedt tarafından neşredilmiştir. 2 — Halha'lar: Bugünkü Moğol halk hükümetinin bulunduğu araziye işgal ederler. 3 — Bur-

yatlar: Sibiryada Baykal gölünün garbında, cenubunda ve şarkında otururlar. İç Mogolistan lehçeleri arasında Çahar, Harçin v.s. gibileri de vardır. Tibette de bir takım Moğol dili konuşulmaktadır. Şimali Mançuryada eski Moğolcanın bakiyesi olan Dahur lehçesi mevcuttur. Mogolların adedi tahminî olarak üç milyondur.

Altay kavimlerinden diğeri de Tunguz ve Mançulardır. Tunguzların arazisi Yeniseyin şark ve garb taraflarından Şimal denizine kadar uzanır. Şimal Buz denizi, Olenek ve Seligir nehirlerinin birleştiği yerler, cenupta yukarı Tunguska ve Angara nehirleri, Baykal gölü, İngoda ve Silka nehirleri bulunur. Buralardan maada Tunguzlar Mançu arazisinde, sahillerde, Santal ve Feklistöv adalarında da bulunmaktadır.

Tunguzlar muhtelif kabilelere ayrılmışlardır. Taimyr yarım adasında Savyadda, Bogandiska, Jalegri, Dolgan ve Siganska kabileleri oturmaktadır. Boyagr'lar Yenisey ve Monero nehirleri arasında, Çopogir'ler aşağı Tunguskanın orta ve aşağı kısımlarında, Kondogir'ler Angara ve Markha aralarında otururlar. Sologon, Ecenek ve Bytal'lar Olekma nehrinden şimalle Lenanın iki sahilinde Yakutlar arasında yaşarlar. Utçurlar İndigirka'dan Stanovo dağ silsilelerine kadar olan araziye işgal ederler. Bu silsileden şarka Lamut'lar, Oroçon'lar da Lena ve Seya nehirleri arasında, Samager, Kilçahir, Çilçagir, Linagir, İsamagir, Balıkagir, Kindigir, Namyakin ve Çiçagir kabileleri de Baykal gölünün şimali şarkî sahilinde havalisinde Vittim arazisinde sakindirler. İnkağirler ve Lelagirler Uda nehri sahilinde, Ninigan, Sologon ve Murngatkar kabileleri Albazin şehrinin şimalinde otururlar. Manegir'ler Amur, Seya ve Selimca nehirleri havalisinde, Birar'lar Bureyanın iki sahilinde ve Somar nehrinden Amura kadar uzanan arazide sakindirler. Kiler Unyuma ve Kur nehirleri sahilinde, Nigidal'lar Amguny sahilinde, Olço'lar Amurun sol sahilinde Gorış nehrinden şimale, Goldlar Gorış nehrinden cenuba ve Amur sağ sahilinde, Ussuri yanlarında otururlar. Oroçonlar Amur sağ sahilinde ve St. Pe-

Konya'nın meşhur çifte minaresi

ter körfezine kadarki arazide, Daurlar Nonni ırmağı ve Amur arasında ve Nonniden Kingan silsilesine kadar ve İlykhuri dağından cenuba doğru otururlar. Solonlar İlykhuri yamaçlarında, Oroklar Sahalin adasında Çişka körfezinden şimale doğru sakindirler.

Tunguzların arazisi 60 - 70 bin kilometrelik bir yer işgal ederse de bazı yerlerde kilometre başına bir adam dahi düşmez. Adetleri tahminen 70000 kadardır. Bunlar kendi kendilerine Donki ve Boye derler ki bu sözün manası adam, erkektir.

Mançular Amurun cenubunda Sira-muren nehrine, Sagan-ula dağlarına kadar uzanan arazide oturdukları gibi Kingan dağından Sungar ve Non nehirleri havzalarına ve denize kadar uzanan yerlerde bulunurlar.

Mançular Tunguzlardan bir şubedir. Dilleri de birbirine pek yakındır. Bunların Mogol yazısından çıkma bir yazısı da vardır ki bu yazı 1599 dan itibaren kullanılmaya başlanmıştır.

Bazı âlimler japonca'yı da ve son zamanda Fin âlimlerinden Ramstedt de

Kora dilini Altay dil grubuna sokmaktadır. Fakat bu cihet henüz ilmi bir surette isbat edilmiş değildir. Bundan maada bazı âlimlerin Eskimo ve hattâ Aeut dilini de bu araya sokmaları ciddi bir teşebbüs sayılamaz.

Ural-Altay dil grubu arasında bir köprü vazifesi gören Samoyedlerin dili ayrı bir ehemmiyeti haizdir. Samoyedler Sayan dağlarında sakin iken sonra Yenisey ve Ob nehirleri şimal kısımlarına yayılmışlardır. Bugünkü yerlerine bunları Türkler ve Ostyaklar sürmüştür. Bugün Samoyedler Bahri Ebyazdan şarka doğru Monero, Kheta ve Khtanga ırmaklarına ve Khtanga körfezine kadar uzanan yerlerde otururlar. Kendi kendilerine Khosovo, Hasava derler ki bu sözün manası adam, erkektir. Samoyed ismi ise ruscadır. Beş kısma ayrılmaktadırlar: 1 — Yuraklar: Bahri Ebyazdan Yenisey havalisine kadar uzanan yerlerde otururlar. Bu kabilenin de beş şubesi vardır. 2 — Tavgi veya Avam'lar: Pyasina ırmağından Taimyr yarım adasına, Khatanga körfezine kadar u-

zanan yerlerde oturmaktadırlar. 3 — Yenisey Samoyedleri: Ob ve Yenisey arasında Çulim nehrinden şimale Tym ve Sym ırmaklarına kadar giden yerlerde dirler. Bunların üç şubesi vardır. 5 — Kamasiç'ler: Sayan dağları havalisinde şimal 55 de, Tuba ırmağından şimale, Yeniseyin şark sahilinde, Mana menbaları havalisinde, Kan ve Agub ırmaklarının birleştiği yerlerde otururlar. Bu kabilenin de bir takım küçük boyları vardır. Bu boylardan Uçamakov adını taşıyanı aslen Türk olup sonradan samoyedleşmiştir.

Resmen hristiyan iseler de yine aralarında eski dinleri caridir. En büyük ilâhları Num'dur. Ayıya hürmet ederler ve yeminlerini ayı üzerine yaparlar. Adetleri 16000 kadardır.

Bütün bu saydıklarımız akraba kavimler arasında en zengin, en eski ve en şanlı bir tarihe ve yine en zengin, en eski bir dile malik olan, bütün cihan tarihinde en büyük rolü oynamış bulunan Türk kavmi de vardır ki ondan gelecek yazımızda bahsedeceğiz.

Yeni bir şair

Gınaraltı, 5.4, 30 Ağustos 1941, s. 70.

Bay Edip Ayel

Yolcu

Bir yâr adı kazdım deli gönlümdeki tunca
Bir nazlı hayâl orda yatar boyluboyunca.

Firûze düşürdüm o derin havzuna kalbin
Pır pır yanacak her gece dalgam durulunca.

İnmezmiş ümîd ismini verdikleri hâkan
Kalbin o sedef tahtına bir gün kurulunca.

Çoktan şu gönül ufku basık bir yola düştü
Bilmem ki bu çıkmaz varacak hangi sonunca!

Küskündür içim hüznüme güldükce o mehtâb
Hemderd arıyor benliğim akşamlar olunca.

Göklerde hilâl orda doğup şurda batarken
Gûyâ demek ister gibidir: Yolcu yolunca!

Edip AYEL

— Ne gibi?

— Şu kadar beyit olmak, mahlas kullanmak, nesip yapmak filân gibi şeyler...

— Hoşa gidenleri ve mümkün olanları neden yapmıyalım? Fakat bazı şeylerde biraz daha geniş ve müsamahalı davranmağa taraftarım. Meselâ kafiyelelerde. Eskiler gibi kafiyelerin imlâsını da düşünmeğe, fiilleri mutlaka fiillerle kafiye yapmağa lüzum yok. Başka türlü bu şekli devam ettiremeyiz.

— Bu tarzın gençler tarafından kabul edileceğini ümit ediyor musunuz?

— Eski kültürü olanlar tarafından belki. Diğerleri tarafından pek ummuyorum. Çünkü kolay değil. Kolayca yazmak dururken kendini aruzun disiplinine sokmak isteyenler çok oluyacaktır!

— Kimleri en çok beğeniyorsunuz?

— Bu suali bana sormayın. Çünkü ben şimdiye kadar edebiyat âleminin dışında kalmış bir adamım.

Size bu sayıda, 47 yaşında, şimdiye kadar hemen hiç ismi tanınmamış bir şair tanıtacağız. Fakat bu, şiire geç heves etmiş bir müptedi değil; ayrı bir sesi, müstesna bir şahsiyeti, bir tarzı ve bir dâvası olan bir sanatkar; âdeta bir üstad! Bu sayımızdaki şiirini okuduğunuz zaman, mükemmeliyetine hayret edeceksiniz. 1908 denberi şiir yazabilmek kudretinde bir sanatkarın bir köşede kalması şaşılacak şey değil midir? Arkadaşımızla yaptığımız kısa bir konuşmayı aşağıya naklediyoruz:

— Şiirlerinizi şimdiye kadar niçin neşretmediniz?

— Besbelli şöhret peşinde koşmadığım için olacak! Ben bu şiirleri kendim için yazıyordum! Fakat siz beni mütevazı köşemden ayırdınız. Mes'uliyeti size ait!

— Biz, bu çok güzel eserleri neşretmekle edebiyata hizmet ettiğimize kanlız! Şimdiye kadar neşredilmiş şiirleriniz yok mu?

— Fransızca iki şiir kitabım var. 1938 de Fransada yapılan bir şiir müsabakasında birinciliği kazanmıştım. Fakat bunlar benden başka kimseyi alâkadar etmez.

— Ne zaman şiir yazmağa başladınız?

— Galatasaray mektebinde iken. O zamandan kalma 30 kadar sonnet'm vardır ki hiç bir yerde neşretmedim. Fakat bunlar eskimiş şeyler. Bugünkülerle alâkası yok.

— Yeni yazdığınız şiirlerde bir sanat davanız var mı?

— Dâva, demiyelim, bir arzu. Yapmak istediğim şudur: Bizim divan edebiyatındaki şiirleri ve bilhassa bunların içinde en lirik nazım şekli olan gazeli bugünkü zevkimize göre yaşatmak.

— Eskiye nazireler yaparak mı?

— Hayır, asla... Bugünkü tahassüslerle, bugünkü dille, bugünkü hayallerle süsliyerek...

— Yani «Neo-klasizma» taraftarısınız.

— Tam ismini koydunuz!

— Tabii kasdettiğiniz Yunan klasizması değil.

— Hayır, asla! Bizim yerli, millî, ananevi divan klasizması, kökü bizde olan klasizma...

— Şu halde gazel yazacaksınız, tercii bend vesaire yazacaksınız, demek.

— Yazacağım değil, yazdım, senelerdenberi hazır!

— Bütün klasik kaideleri olduğu gibi kullanacak mısınız?

Tevfik Fikrete dair

Ölümünün yirmi altıncı Yıldönümü münasebetile

Yazan: Kâmrân ŞERİF

Tevfik Fikret Recai Zade Ekrem'de şairliğinden ziyade neslinin edebî muallimi sıfatını takdire lâyık görür, bu itibarla tesirinin büyük olduğuna inanır. Bunun için, bir gün Robert Kollejde talebesine kemali ehemmiyetle imlâ ettirdiği «Çoban» manzumesini,

... Hele memnundu iştihâsından
Hezdedip mandıra havasından
Ne konak arzu eder idi ne yal

Mısralarını ihtiva eden manzumeyi ezberletmiş, bu vesile ile yukarıdaki fikrini söylerken, bunun bir şaheser olmadığını araya sıkıştırmağı ihmal etmemişti.

Muallim hakkı hakikaten büyüktür. Hele Tevfik Fikret gibi bir muallimin hakkı.

İriyârı, âdetâ pehlivanvarî boyu bo-su, onu tanımış olanların hatırladığı. İriliğine rağmen kabalık ve hantallıkla hiç bir alâkası olmıyan, zarif, mevzun, kıvrak bir beden. Sağlam omuzları üzerine iyice yerleşmiş, arkasında siyah, parlak, kıvrıkcık saçlar taşıyan geniş alınlı, kalkık bir baş. Bakır renkli vîmasının en bariz vasfı, üst dudağının üzerine uzanan ince, sivri burnu, geniş, fakat ince kumral bıyıklarla bu burnun hemen altına bağlanmış ince hassas dudaklar, yakan, düşünen, acıyan gözler. Enseyi kapatan siyah, kıvrıkcık yele üzerine yaslanmış, alnın büyük bir kısmını açık bırakan koyu renk yumuşak bir fes.

Sınıfa talebeden evvel girer, kürsünün başında, ders kitabını göğsü hizasında tutarak ayakta durur, herkesin yerine yerleşmesini beklerdi. Bazen ders esnasında, kürsüde ayakta durur, bir eli pantolonunun cebinde, bir eli yeleğinde, hafif surette vücudunu öne arkaya sallıyarak ders takrir ederdi. Oturduğu zaman biraz Rûbabî Şikestede ki resmini hatırlatacak şekilde hafifce sola yaslanırdı.

Fikret çok vakur bir muallimdi. Vekarı gayet samimî ve gururdan tamamiyle ârî idi. Dersinde lisanen veya halen kendisinden en ufak bir lâubalilik, ciddiyeti ihlâl edecek bir teklifsizlik sadır olmasına imkân yoktu. Ona vakurdu demek kâfi gelmiyor, onun âdetâ muhteşem diyebileceğim tavır

Tevfik Fikret

asaletini ifade için bu tozlanmış kelime zayıf ve sönük kalıyor. Hilâten impulsif bir insan olduğu halde, dersinde bu halini belli etmezdi. Muallimlik sıfatını, kudsi bir hizmet gibi huşu ve imanla taşırdı.

Fikret ferdiyetçi idi. Bütün eseri buna delildir. Oğlunu onun için İngiltereye tahsile gönderdi. Dünyada her işin ferdi gayret ve himmetle başarıldığına ve başarılabacağına kanıdi. Türklerin Rumeliye:

..... Sal ile
Himmeti merdan ile, gaibden irsal ile
geçtiğini anlatan beyti okunurken:
«Evet, himmeti merdan ile... Yoksa gaibden irsal ile değil» demişti.

Fikret talebesine ezcümle şu manzumeleri ezberletmiştir. Recai Zade'nin yukarıda yazdığım Çoban manzumesi, İsmail Safa'nın «Bir Yangın olsa ah, ısıtsam vücudümü» mısraiyle biten manzumesi, Namık Kemal'in «Değişmez fen mi vardır, müstakir eşya mı kalmıştır» mısraiyle başlayıp «Kemal senki kabri kalmadıysa namı kalmıştır» mısraiyle biten gazeli, Abdülhak Hâmid'in «Bir vâize bir mev'ize» manzumesi.

Bu son iki manzumenin birer hâtırası vardır. Fikret, Namık Kemal'e karşı büyük bir hürmet ve meftuniyet beslerdi. Bu manzume münasebetiyle,

Namık Kemal'in el'an doğru dürüst bir külliyyatı neşredilmemiş olmasından acı bir lisanla şikâyet ediyordu. Mütessir ve müteheyyiği. Tam o sırada talebeden N... garip bir tedâi neticesinde zihninde beliren «cümudiye» kelimesinin ne demek olduğunu, hemen o anda öğrenmek için kendinde mukavemetsiz bir arzu duymuş olacak ki, bahsin en hararetili bir noktasında sual sormak için parmağını kaldırdı. Fikret sözünü kesip N... efendiye söz verdi.

— Efendim, cümudiye ne demek-tir?

Bu mevsimsiz sual üzerine Fikret'te söz söylemeğe mecal kalmadı. Biraz düşündü, kendini topladı. O sıralarda malûm Titanik hâdisesi olmuştu. Fikret sinirli ve sitemli bir sesle:

— N... efendi, dedi, cümudiye bir buz parçasıdır, kocaman, dağ kadar bir buz parçası... Denizin sathını serseriyaneye yüzer, gemilere çarpıp batırır. Sizin deminki bahsimize de onu batırdığınız gibi... İşte cümudiye budur, anladınız mı?

Fikret artık bahse devam etmedi. «Bir vâize bir mev'ize» manzumesi de:

Ey beşer çehrelî hayvan, heyhat,
İlmü irfan iledir zevki hayat
beyti ile başlıyordu. Talebeden R... birinci mısraı okuduktan sonra ikinci mısraı bir türlü hatırlıyamamış, silindiri için otomatik bir surette mısraı birkaç defa tekrar etmişti.

Ey beşer çehrelî hayvan, heyhat,
Nihayet Fikret dayanamadı:
— R... efendi, dedi, bu mısraı daha tekrar ederseniz şahsıma i-ret telâkki edeceğim!

Gülüldü.

K... Türkiye coğrafyası ders-tumturaklı bir pot kırdı.

Fikret:

— K... efendi, dedi, vakıa dahiliyemiz hayli karışık amma, siz ileride dahiliye nazırı olursanız galiba bugünleri aratacaksınız. Birgün Fikret sınıfta bir münale zamanın en büyük heykeltıraş kim olduğunu sordu. K... par-kaldırmasaydı galiba cevap çı-çaktı.

(Lûtfen sahifeyi çevir

Petrol Meselesi

Yazan: H. E. E.

Çınaraltı, gördüğü büyük ragbeti teşek-kürle karşılamak için, her hafta, içinde bulunduğumuz harbin aktüalitetlerinden ehemmiyetli birini «Harp Ansiklopedisi» başlığı altında, okuyucularına sunacaktır. Bundan maksat, hem okuyucuların irfan dağarcıklarını en taze, en doğru ve kontrollu bilgilerle zenginleştirmek, hem de Çınaraltı koleksiyonlarını okuyucuların yapacakları tetkikler için saklanmağa ve müracaat edilmeğe değer bir malumat hazinesi haline getirmektir.

Çınaraltı Harp Ansiklopedisine petrol kelimesile başladı; çünkü, A, B, C sırasını takip etmeği faydalı bulmadık. Petrolün bu asırda ve bilhassa bu harpte kazandığı hayati ehemmiyete hiç bir şeyinki erişemez. Petrol, bugünkü muvasala ve hareket vasıtalarının teknik tertiplerine göre karada, denizde ve havada başlıca hareket unsuru olduğundan beşeriyetin en hayati ihtiyaçlarından biri olmuştur. Bilhassa harpler, bugün petROLSÜZ kazanılamıyacak bir hale gelmiş sayılabilir. Onun için bu asra motör ve petrol asrı demek nasıl doğru olur ise şimdiki harbe, petrol harbi adı mübalagasız verilebilir.

PETROL, Yerden bazan mayı ve bazan çamur halinde çıkan yanıcı bir yağdır; katı ve taşlanmış bir halde istihsal edildiği de vakidir. Petrolün aslı ve teşekkülü hakkında ileri sürülen nazariyeler çoktur. Jeologların inandıklarına göre, petrolün menşei uzvi maddelerdir. Bunlar başlıca pek ufak hayvan ve nebatlar (planktonlar) dır. Bu uzvi maddeler, milyonlarca yıl yer altında kalırlar ve yer hareketlerinin tazyik ve tesiriyle değişip başkalaşarak (bozularak) petrol halini alırlar.

Petrol ile ondan üreyen maddelerin evrensel ehemmiyeti bilhassa bu son on yılda fevkalâde artmıştır. Petrolün büyük ehemmiyeti kuvvet ve hareket doğuran bir unsur olarak kullanılmasından ileri gelir. Petrolün benzin, gazolin ve gazöl üremeleri (müştakları) infilâklı ve Dizel (Diesel) motörlerinde kullanılmağa en elverişli maddelerdir. Bu sebeple muvasala ve münakale vasıtalarının motörleştirilmesi bahis mevzuu olunca, petrol artık ihmal edilemez ve vazgeçilemez bir madde olmuştur.

Petrol deniz nakil ve harp vasıtalarında da pek çabuk kullanılmağa başlamış ve do-

layısıyla denizde ehemmiyeti büyük bir hızla artmıştır. 1914 de deniz vasıtalarının ocaklarında yalnız yüzde 3,1 nisbetinde petrol kullanılıyorken 1938 de bu nisbet yüzde 52 ye çıkmıştır. Bugün sayısız motörlü (binek ve yük) arabalar, motörlü top ve saire çekerler (traktörler), tanklar, harp gemileri (bilhassa denizaltı botları), ocaklarında hep petrol üremeleri yakarlar. Bu suretle, kuvvetli tesirini daha geçen Umumi Harpte gösteren petrol, bugün medenî hayatın olduğu gibi şimdiki harbin de artık bir zaruretî olmuştur. Memleketlerin ve orduların müneveşirleme derecelerine göre petROLSÜZ harp etmek âdetâ imkânsız bir hale gelmiştir.

Bu sebeple mevcut petrol kaynaklarına hâkim olmak mücadelesi 1914-18 Cihan Harbinden sonraki zamanlarda, çok ehemmiyetli ve şümüllü bir dünya politika âmîli olmuştur. Bundan başka milletlerarası petrol hareketlerinde yalnız iktisadî düşünceler değil, aynı zamanda, siyasî ve askerî fikir ve mülahazalar da hâkim ve müessir olmuştur.

Dünya petrol iş ve hareketlerinde daima şimalî Amerika'nın görüşleri üstün gelmektedir. Dünyanın en büyük petrol kumpanyaları şunlardır: Standard Oil - Trust, İngi-

— Rodin!

Fikret memnun oldu ve K... efendiye iltifat etti.

Fikret kendi eserlerinden kat'iyen bahsetmez, onları ne pahasına olursa olsun asla okumazdı. Kız Kollejinde talebesi ona bir kere olsun bu huyunu terk ettirmek için epey uğraşmışlar. Bir gün A... edebiyat kitabındaki Fikret'in bir şiirini kasdederek ve ona «benim» dedirmek için bilitizam:

— Efendim, bu manzume kimindir? diye sormuş.

Fikret gayet ciddi:

— Rübabı Şikestedendir, demekle iktifa etmiş.

Kendini ortadan silmek hususunda bu derece ısrar, pek görülmüş hallerden olmasa gerektir.

Âşiyânın güzel bir bahçesi vardı. Fikret bahçe ile bizzat meşgul olurdu. Bir gün bir Amerikalı muallim sakı içindeki limon ağacının üzerinde bir limonu eliyle tutmuş, Fikret'e:

— Bu sahici limon mudur? gibi manasız bir sual sormuş.

Fikret elindeki makasın bir darbe-

siyle meyvanın sapını kesmiş ve limonu Amerikalının elinde bırakmış. Başka bir cevap vermeğe de lüzum görmemiş!

Memlekette şiddetli bir fırka münazaaşı almış yürümüş, gazete sütunları bunlara ait dedikodu ve teferruatla dolmuştu. K... terasın geniş korkuluk duvarı üzerine oturmuş, bacaklarını da Âşiyânın bahçesine sarkıtmış, ve bir gazeteyi okumağa dalmıştı. O kadar dalmıştı ki arkadan, uzun pelerini ile Fikret'in tâ yanına sokulduğunu anlamadı bile. Yalnız acı bir gülme duyduğu zaman kendine geldi ve başını çevirdi. Fikret o kadar sokulmuştu ki yerinden kalkamadı. Yüzünde zehirli bir tebessüm vardı. Tebessümü gibi zehirli bir sesle:

— K... efendi, dedi, insan gazete okumakla belki sadrazam olur, fakat adam olmaz...

Cevap beklemeden uzaklaştı. Fikret herhalde zamanının sadrazamlarını beğenmiyordu.

Talebeden R... gayet iyi fotoğraf çekmişti. Fikret'ten resmini çekmek için

çok kereler müsaade istedi ise de muallim nazikâne itizar etti. Nihayet bir gün son hastalıklarından birinin nekahatinde R... makinesiyle Fikret'i ziyarete gitti. Fikret o gün mukavemet için kendinde kudret bulamadı. R... efendiye vasi salâhiyet verdi. R... bütün camlarını sarfetti. Şayet R... bu resimleri çekmeseydi, bugün Fikret'in galiba Rübabı Şikeste'deki resminden başka elimizde fotoğrafı kalmıyacaktı. Fakat Fikret'in en iyi resmi bizzat kendi kaleminden çıkan şu portredir:

Fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür bir şairim
Fikret hakikaten bu idi!

O sırada Kollejde Türkler on beş yirmi kişi idik ve hepimiz Fikret'le müftehirdik. Aramızdaki mizaç, düşünce, görüş farkları Fikret mevzuu bahs olunca ortadan kalkardı. Ona meftun olmak ve onunla iftihar etmek hususunda hepimiz ittifak ederdik. Bugün bu ittifak aramızda aynen bakidir. Onu unutamayız, onu daima hatırlar ve zaman zaman hatırlatırız.

Kâmrân Şerif

liz - Hollanda Royal Dutch - Shell - Konzern ve İngiliz büyük amirallığı ile sıkı münasebetleri bulunan Anglo İranyan Oil Co..

Dünya petrol istihsalâtının muhtelif yıllarda muhtelif memleketlere taksimi şöyle olmuştur:

(Bu cetveldeki rakamlar milyon tondur)

İstihsal nispeti %

	1913	1937	1938	1939	1939
Birleşik Amerika	34,000	173,734	164,704	171,500	60,3
Rusya	8,800	28,397	29,300	29,600	10,4
Venezuela	—	27,723	27,740	30,500	10,8
Rumanya	1,800	7,147	6,600	6,200	2,2
İran	—	10,330	10,000	10,400	3,7
Hollanda Hindistanı	1,500	7,189	7,300	5,300	1,9
İngiliz Hindistanı	1,200	—	—	8,800	3,0
Meksika	3,800	6,751	4,800	5,800	2,0
Irak	—	4,314	4,250	4,100	1,4
Polonya	1,100	—	—	—	—
Diğer memleketler	1,200	25,655	17,616	11,900	4,2
Yekûn	53,400	291,950	272,310	285,900	100,0
	mil. t.	mil. t.	mil. t.	mil. t.	

Bu istatistikten anlaşılıyor ki dünya petrol istihsalâtı yekûnunun takriben üçte biri Birleşik Amerika'nın elinde bulunmaktadır. H. Krüger'in «Dünya Petrol sarfiyatı ve istatistikleri» adlı kitabına göre büyük devletlerin petrol ihtiyaçları şöyle idi:

	1937	1938
	Milyon ton	Milyon ton
Birleşik Amerika	155,000	147,105
Rusya	21,900	22,167
Rumanya	1,621	1,674
İngiltere	11,281	11,945
Fransa	4,889	4,939
İtalya	2,594	2,466

Yukarıdaki cetveller karşılaştırılırsa Birleşik Amerika ile Rusya'nın ve Rumanya'nın kendi normal ihtiyaçlarından fazla petrol istihsal ettikleri anlaşılır. İngiltere, Fransa, Almanya, İtalya ve Japonya ise, esas itibarıyla deniz aşırı yerlerden, büyük ölçüde petrol ithaline mecburdurlar.

Yukarıda adını bildirdiğimiz üç büyük ve mütesanit petrol kumpanyasının muhtelif yıllardaki dünya petrol istihsal ve tevziindeki iştirak hisseleri Dr. Ernest Hickmann'ın dünya iktisat takvimine göre şöyle olmuştur:

	Dünya	Standard Oil	Royal - Dutch-Shell	Sovyetler Birliği	Her üç şirketin dünya istihsalâtına iştirak nisbeti (yüzde)
1929	206,69	14,56	25,18	14,48	26,2
1934	208,28	25,61	24,08	24,15	35,5
1935	226,47	27,64	26,62	25,24	36,1
1936	247,13	29,42	28,48	27,42	34,5
1937	286,92	33,87	31,99	28,40	33,6
1938	280,28	31,44	29,92	39,11	31,9

Almanya'da pek az petrol kaynakları vardır. Bu kaynaklardan alınmakta olan petrol 1932'deki 230.000 tondan 1938'de 610.000 tona yükselmiştir. Bu mikdar daha yükselebilir. Bununla beraber bu memleket benzol ve sair yanıcı yağ ihtiyaçlarının büyük bir kısmını maden kömüründen sun'î bir surette istihsal etmektedir. Harpten evvelki açığını deniz aşırı ithalâtla kapatıyordu. Harp başlayalı beri ise petrol ve benzin ihtiyaçlarının büyük bir kısmını Sovyet Rusya ve Rumanya petrol kaynaklarından tamamlıyordu. Herhalde harp için büyük petrol, benzin ve benzol stokları vücutte getirdiği kabul olunabilir.

Sovyet Rusya'nın petrol hazinelerinin bir

kısmı Kafkas dağlarının doğusunda, cenup ve şimal eteklerinde (Bakû ve Grosni'de) bulunmaktadır. Bununla beraber son senelerde Ural'ın batı tabileriyle Volga arasındaki havzalarda zenginliği 1,8 milyar ton tahmin olunan yeni bir petrol sahası işletilmeğe başlanmıştır ki, bu kaynaklardan 1938'de 1,4 milyon ton petrol çıkarılmış bulunuyordu.

İşletilmekte olan Irak petrollarının büyük bir kısmı Musul ve Kerkük dolaylarındadır. İşletilmekte olan İran petroları da Basra körfezinin doğu sahillerinde Buşehr dolaylarında bulunmaktadır. Bu mevkiin daha cenuplarında, körfezin batı sahilleri boyunda, yâni Arabistanda, bilhassa Küveyt

ve Bahreyn adaları bölgeleriyle daha cennet petrol sahaları bulunmaktadır. Bunların yalnız Bahreyn adalarında kuyular tesis olunmuş ve istihsalât 1937'de 7 milyon varile varmıştır. Bu sebeple Bahreyn adaları bugün dünyanın en ehemmiyetli petrol kaynaklarından birisi yılır. Arabistanda henüz işletilmemiş pet damarları tetkik ve tahmine nazaran Bahreyn adalarından El riyad ve Mekke'ye uzanır ve Kızıl denizin doğu sahilleri boyunca Mecne'den Asir'e uzanan diğer bir petrol damarına karışır.

Görülüyor ki vaktiyle Türkiye'nin elinde olan Irak ve Arabistan petroları bugün ait oldukları memleket ve devletler için çok ehemmiyetli birer kuvvet ve servet kaynağı haline gelmişlerdir. Bizzat Türkiye'de ise 1933'de «Petrol Arama» idaresinin teşkilatı ve (1935) de bunun İktisat Vekaletine bağlı «Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü» haline getirilmesiyle petrol arama faaliyetleri başlamış bulunmaktadır. Memleketimiz petrol emarelerine başlıca beş muntakada rastlanmıştır:

1. Trakya'da Mürefte - Şarköy dolaylarında,
2. Adana civarında,
3. Siirt - Mardin arasında,
4. Van gölü civarında,
5. Erzurum - Erzincan arasında.

Bu dolaylarda, yerin altında saklı bulunan petrolü bulmak ve dışarı çıkarmak için muhtelif yerlerde sondaj ameliyatları yapılmış ve yerine göre onlarca, yüzlerce ve hattâ bazı yerlerde binden fazla metre derinliklere inilmiştir. Bu araştırmalar bittabi her yerde müsbet neticeler vermemiştir.

Geçen sene nisan ayında Maden Tetkik ve Arama (M. T. A.) Enstitüsü mecmuasının verdiği malûmata göre, Raman dağında (Siirt vilâyetinin Beşiri kazasında) yapılan sondaj ameliyesi neticesinde 1048 metre derinlikte zengin petrole rastlanmıştır. Bu sondaj kuyusunda bulunan petrolden günde takriben 10 metre mikâbı çıkarılabileceği hesaplanmıştır. Bu muntakanın petrol alanı olarak hakikaten işletilmeğe değerli olup olmadığını tesbit etmek için daha birkaç sondaj neticesini beklemek lâzımgeldiği anlaşılmaktadır.

Raman Dağı petrolünün rengi koyu esmer olup parafin ve asfalt esasındandır. İçinde yüzde 5 kadar su ve 2,38 kadar da kül vardır. İzafi ağırlığı 0,89 dur. Petrolden külün bulunması, tasfiyeyi güçleştirip pahalıla racağından bir mahzur teşkil eder. M. T. A. Enstitüsünün tahlilinde Raman dağı petrolünde:

% 15,65	Benzin,
% 13,31	Gazyağı
% 9,05	Motorin ve
% 58,82	Muhtelif madenî yağ
	bulunmuştur.

H. E. E.

MERDİVENLER

Yazan: Kadri GÖKALP

Evimiz öyle bir yerdedir ki.. Evvelâ sokaktan geçerken hızlı konuşmak lâzım. Zira yanınızdaki, ne söylediğinizi anıyamaz. Odanızda rahatça birkaç lâf konuşabilemeniz için pencereleri kapıyacaksınız. Bunları sakın mahallemizin bir usulü zannetmeyin. Hayır, mahallemizde usul filan yoktur. Yalnız, bazı hususlar insanı mecbur ederler.

İşte evimizin tam karşısındaki ipek çorap fabrikası çalışıyor.

— Fıssss fıs, fıssss fıs!

Makine dairesinde ileri geri giden pistonu görüyorum gibi. Bu mubarek fıs fıs lar gece tam saat on ikiye kadar devam eder. Bunları dışarıdan dinlerseniz o kadar gürültü hissetmezsiniz. Odanıza kapandınız mı sanki camlarda sesi yükselten gizli hoparlörler varmış gibi daha çok duyulurlar. Fakat merak etmeyin, bütün gürültü ipek çorap fabrikasında toplanmamıştır. Çünkü Setiyen hanında fabrikalar bir tane değildir. İşte karşıda makara sarılıyor.

— Fırrrr, fırrrr fırrrr!..

Bunun gürültüsü de ondan aşağı değildir. Yalnız bütün mahallece hoş görülen taraflı amelelerin, ara sıra pencereden yarı bele kadar sarkıp sokağa bakmayı ihmal etmeyen genç kızlar olmasıdır. Bu bir yere kadar doğru. Bilhassa kahvenin önüne oturup kapı kaçı, bom oynayan erkeklerin nazarında... Fakat ya etiketçi çıraklarının ikide bir pencereye çıkıp, çorap ören komşunun, mahallenin biricik güzel kızına işaret etmeleri.. Bunlar iki çocuktur. On üç on dört yaşında olan küçüğü haşarı bir yahudi kopili. Asıl işi güya Türk olan büyüğü pişiriyor fakat küçük ondan iştahlı. Yerinde kaynıyor. Bunu ara sır fabrikaya gelen şişman, sarı saçlı bir yahudi kızına saldırmakla ispat ediyor. İnsan istemiyerek böyle birçok manzaralara şahit oluyor. Gerçi gençliktir olur amma, etraftakiler de, hani bir tabir vardır, fakat söylemeyeceğim, işte öyle bir mevkide kalıyor. Buna da alışmışlar. Çünkü öğlen üzerleri mahalle bir pazar yerinden farksızdır. Paydosta bütün ameleler sokağa dökülür. Bakkaldan her şey nöbetle alınır. Alelacele yemekler yendikten sonra saçlarına kadar iplik, pamuk dolmuş kızlar kol kola gezerler. Makinistler birer atlele, bazıları yarı bele kadar çıplak gezerler. Barsakçı ve boyacı çıraqları da bu gezinti yerinde görünür. Hepsiden birer Don juan kesilmiştir. Gözüne kestirdikleri ve kendilerine az çok iltifat eden kızlara dondurma, mısır ikram ederler.

Bunların arasında kızların en çok dikkatini celbeden barsakçılarıdır. San'at icabı kıvrık kollu mintan ve dizlere yaklaşan lâstik çizmeler giyerler. Bu kıyafet onlara bir gurur verir ve kızlar arasında kalbleri fetheden şövalyeler gibi gezerken ayna vazifesini gören dükkân camlarına şöyle bir yan gözle bakarlar.

İş başı zamanı geldi mi hepsi gözden kaybolur. Makineler tekrar harekete geçer.

— Fıssss... Fıssss..

— Fırrrr... Fırrrr..

Ve ara sıra canları sıkılmasın diye şarkı söyliyken kızların sesi işittir.

Turnalar uçun yaylâdan geçin,

Yârimi seçin turnalaaar.

Akşam üzere çalışanlar gider. Fakat makine dairesi yalnız posta değiştirir. Altıdan on ikiye kadar başkaları çalışır. Ondan sonra fabrikada yatan karakaş yahudinin arkadaşlarını uğurlayan sesi duyulur.

— Moizikooo. Estere selâm söyle.

Evimiz böyle bir yerdedir. Bu manzaralar ufak değişikliklerle her gün devam eder. Ancak cumartesi ve pazar günleri biraz sükûnet buluruz. O zaman fabrikanın arkasındaki küçük camiden, hafta arası bir türlü işitemediğimiz hocanın sesi duyulur.

Aynı katta oturduğumuz sofı kadın :

— Çok şükür bu gece hocayı işittik.

Diyerek namazını vaktinde kılar.

Evde tam altı hane otururuz. Biz ikinci kattayız. Bu kısım üç odalıdır. İki odasında biz, birinde de sofı kiracı kadın kızı ve güveyisi ile beraber oturur. İlk geldiğimizde ikinci katta bizden başka oturan yoktu. Sonraları annemden işittim. Kadın odayı görmüş, üç aylık ta peşin vermiş.

— Aman çocuğum, çok titiz bir kadın... diyordu. Merdivenlere muşamba konmasını istiyor.

Doğrusu ya bu bizim evde âdet değildi. Fakat mademki muşamba filân konulacak o halde peki. Annem, kızının güzel keman ve ut çaldığını söylemeyi de ihmal etmedi. Evimize müzikle alâkadar bir ailenin gelmesi beni sevindirdi. Dışarı çıkmadığımız zamanlar hiç olmazsa canımız sıkılmaz diye düşünüyordum. Nihayet geldiler.

Bir gün evin önünde hırdavat dolu bir araba durdu. Bunların arasında ben aradıklarımı çabuk buldum. Çatlak bir ut ve içindekinin kendisinden aşağı olmadığını gösteren bir keman kutusu.. Kapılar ardına kadar açıldı.

İki hamal :

60

— Hayda, Ha gayret. Aman sıkı tut!

Diye her tarafı toz toprak içinde bırakarak eşyaları yukarı taşıdılar.

— Aman hanım, Bu merdivenleri yıkamalı.

Anneme söylüyordu. O gün yalnız merdivenler değil bütün kat yıkandı. Odasına su damlıyan alttaki kiracı bağıra bağıra, tahtalar gıcırdaya gıcırdaya yıkandı.

Merdivenlere muşamba konmadı. Fakat ev usulünü değiştirdi. Ayakkabılar aşağıda çıkıyor, elde odaya götürülüyordu. Arasına kimse görmeden ayakkaplarla yukarı çıkan olmuyor değil. Görünmediği için kabahat kimseye yükletilmiyor. Yalnız kadının şikâyeti işitiliyor :

— Merdivenler yine pislenmiş. Ayol ahırda mıyız. Off..

Sofada muntılar ve hızlı kapanan kapının sesi..

Artık imkânı yok merdivenlerden ayakbağıyla çıkılmaz. Kimse görmeden belki. O da dış kapı açık olup ta sessizce içeri girilirse. Çünkü kadın hepimizin kapı çalışını ezberledi.

İtimat ettiği bir adam kapıyı çalıştırıyor çıkmaz. Benim gibi itimat etmediği biri olursa muhakkak merdivenlerde bekliyecek. Kaç defa babamın kapı çalışını taklide yetendim. Bir türlü olmadı. İşte babam kapıyı çalıştırıyor.

— Tırrrrr.

Eğer bunu biraz daha sür'atli yapsa insan bir manda boğazlanıyor zannedecek.

— Baban geldi.

O bağılıyor. Dışarı çıkmaya lüzum yok çünkü itimadı var.

İşte Karadenizli şişko Hüseyin.

— Tak tak tak tak tak tak tak.

Hafif bir gıcırtyla kapı açılıyor. Âdeti üzere bir şey daha söylemesi lâzım. Tamam, bağılıyor :

— Henife.

En üst kattan karısı sesleniyor :

— Efendim.

— Gel.

O yine meydanda yok.

— Tak tiki tak tak.

Ağabeyim çalışıyor. Tam itimat sahibi değildir. Bunun için kapı arasından gözetlenir.

— Tak.. Tak.. Tak tak.

Ben çalışıyorum. Muhakkak merdivenlerdedir. Yanılmıyorum. İşte başını uzatmış bakıyor. İkimiz de birbirimize içten sinirlendiğimiz halde yine gülümser ve selâmlaşırız. Fazla olarak bana kapıyı açtığı için

DİLEK

-Erdoğan Çaplı'ya -

Ey çağlıyan pınar, kalbime dökül,
Her damla suyunda hayat bulayım!
Gönül bahçesinde yetiştir bir gül,
Onu kokladıktan sonra solayım!

Hüseyin Nevzat KIZILCAN

HAYÂL...

Sular kanıyor.. Yollar, kanlı bir hançer gibi,
Ufuk, bir yaralıdan, taze kan içir gibi,
Kayalar bu batan günün akisleriyle yanmış...

İnce, esrarlı yüzün renk alınca ufuktan,
Gözlerin, ah! sevgilim, gözlerin yorgunluktan,
Rilsen, nasıl yakıcı ışıklarla boyanmış...

Oğuz ÖZDEŞ

ÇINAR

- Sedat ÇETİNTAŞ'a -

«SİNAN» ın ellerinde şeklalan ruhumuzun,
Göklere kanat açan bir yükselme aşkı var.
Zümrüt yapraklarında fısıldar, uzun uzun,
Şerefli bir mazinin seyircisi, ÇINARLAR...

Gümüş kubbelerinde, kaç günün rengi soldu,
Döşenirken yerlere, yaprakların örgüsü...
«ÇINARALTI» bir zaman yiğit derneği oldu,
Titreşirken dalında, zaferlerin türküsü....

Yemyeşil saçlarında, deste deste bir vekar.
Kubbeleri süsleyen hevenk hevenk salkımlar.
Hasreti gönüllerde tutuşan bir diyara,
Dolamış kollarını, anne gibi ÇINAR'lar...

Sırrı CAN

YURDUMUN ÇINARI

Bir çınardır ki ah!.. o, dinlenir gölgesiyle
Bir inancın adamı, idealin yolcusu..
Bir ateş körüklenir hışırtılı sesiyle,
Ey yolcu! sen den onun dileği bir damla su...

Koş, dök, iman yaşı dök, köküne zerresine,
Bir ana çığlığıyla ağla her beresine,
Uydur soluğunu sen de onun nefesine:
«Baba» diye çağırsın seni çünkü yavrusu.

O zaman etrafında ümit çiçekler açar,
Yeşillenir dalları, çoğalır tomurcuklar,
Bir yükseliş ki uzar, gider Allaha kadar,
Yoktur yolcusunda bu yolun hayat kaygusu...

Ne bahtiyardır o ki bu çınar gölgesinde
Öz hakkıdır dinlenme onun son nefesinde!..

DÜNDAR AKÜNAL

yarısını ağızda gevelediğim bir:

— Mersi..

Demekten de geri durmam.

Olan yine anneme olur. Odaya girdim mi, ceketini bir kenara atar ve sinirli sinirli söylenirim:

— Hayır! anne, hayır.. Bu olmaz. Nedir bu çektiğimiz. Ayakkabı çıkarmak haydi neyse.. Ama şu kötü kötü bakışları yok mu?.

Fakat hepsi beyhude. Annem ne yapabilir ki. Bütün evde benden başka cesaret sahibi yoktu. Ben de bu cesaretimi ancak anneme gösterebiliyordum. Ah şöyle onun gözü önünde resmen ayakkabılarla merdivenlerden bir çıkabilsem. Başka bir şey istemiyeceğim. Mubarek kadın o kadar ileri gidiyor ki. Arkadaşlarla da aramı bozuyor.

Beni eve aramağa gelene, ben olmadığım zamanlar:

— Sakın ayakkapları çıkarmadan yukarı çıkma. Merdivenler pislenir.

Diye tenbih ediyor, çocuklar da onu annem zannedip dönüyorlarmış. Nasıl dönmeyiz ki, bu kadar soğuk karşılınca?.. Ah bu merdivenler... Fakat bir gün, ah bir gün, o gün hayatımın en mes'ut dakikalarını yaşadım.

Kapı hızlı hızlı çalındı. Yabancıydı. Çık-tım. O da çıkmış.

İki posta müvezzii bir polisle geldiler. Evimize şimdiye kadar polis gelmediği için telâşla aşağı indim.

— Birini mi arıyorsunuz?..

Arnavut olduğu belli, bıyıklı, ihtiyar müvezzii sert bir sesle:

— Sol taraftaki odada kim oturuyor?

Diye homurdandı.

Vaziyetin vehametini derhal kavradım. İhtiyarın üstü başı su içindeydi. Halâ duman tüten elbiselerinde bulaşık kıntıları vardı. Genç müvezzii'nin yalnız şapkası, bir parça, ıslanmıştı.

Kadın, musluklar helâya aktığından, bulaşık suyunu pencereden dışarı atardı. İşte şimdi, ahirette cezadan kaçarken dünyada cezasını bulmuştu!..

Onlara bir cevap vermek lâzımdı.

— Sol tarafta mı? Bir kadın..

— Çağır gelsin!

Çağırmaııp doğru odama gidecektim. Fakat o, yukarıdan bizi dinliyormuş. Sabredemeyip çatladı.

— Kim o? Beni mi arıyorlar?

— Evet sizi...

Aynı zamanda elimle onlara merdivenleri işaret ediyordum.

— Benden ne istiyorlar?.

Bu sefer de ihtiyar müvezzii patladı:

— Aşağı in de görürsün. Bakalım tepeme bulaşık suyu atmak nasılmış!..

Aşağı inmedi, saklandı. Ben yine elimle merdivenleri gösterdim:

— Buyurun...

O zaman üçü de yukarı çıktılar. Daha ilk merdivene basışlarında kadın meydana çıktı.

— Ayakkapları çıkarın.

Fakat olan olmuştu.

— O.. Hanım, o kadar vaktimiz yok bizim...

Zabıt tutmağa çıkan polisin tozlu çimleri, müvezzii'nin tabanları delinmiş karpınları altında gıcırıyor, inliyor ve be de gülüyordu merdivenler.

KADRİ GÖKALP

Sahibi ve Neşriyat Müdürü
ORHAN SEYFİ ORHON
Basıldığı yer — Cumhuriyet
Matbaası